

Nr 61.

Ankom till riksdagens kansli den 28 juli 1914 kl. 4 e. m.

Utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning av statsmedel för utbetalda skattefrälseräntor från hemmanen Västra Älvsala nr 1 och Västra Älvsala nr 2 i Värmdö socken.

(3:e avd.)

I en till riksdagen avlåten, till statsutskottets förberedande behandling överlämnad proposition, nr 253, av den 10 juli 1914 har Kungl. Maj:t under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag föreslagit riksdagen medgiva, att ersättning för de från hemmanen Västra Älvsala nr 1 och Västra Älvsala nr 2, vardera om $\frac{3}{4}$ mantal i Värmdö socken, utbetalda skattefrälseräntor för åren 1888—1901 må, utan hinder därav att rätten till dylik ersättning är genom preskription förfallen, utgå i enlighet med bestämmelserna i kungörelsen den 3 februari 1888 angående viss ersättning av statsmedel till ägare av skattefrälsehemman, vars ränta icke blivit av statsverket inlöst, samt lagen den 2 december 1892 angående avskrivning av de å viss jord vilande grundskatter och vad därmed äger sammanhang.

Departementschefen har till ovanberörda statsrådsprotokoll anfört följande:

»Med skrivelse till kammarkollegium den 19 juni 1891 överlämnade Kungl. Maj:ts befallningshavande i Stockholms län en av A. Johansson och hans hustru Regina Johansson, född Pettersson, samt F. Edvard Pettersson gjord ansökning om ersättning enligt kungörelsen den 3 februari 1888 angående viss ersättning av statsmedel till ägare av skattefrälsehemman, vars ränta icke blivit av statsverket inlöst, för ut-

*Departements-
chefens
yttrande.*

betalda frälseräntor från hemmanen Västra Älvsala nr 1 och Västra Älvsala nr 2, vardera om $\frac{3}{4}$ mantal i Värmdö socken.

I anledning härav utlät sig kollegium i en den 22 juni 1892 till Kungl. Maj:ts befallningshavande avlåten skrivelse, att som av anställd undersökning inhämtats, att nämnda hemman, som gått i enskilt byte mot gamla frälsehemman, jämlikt reduktionskommissionens resolution den 31 januari 1700 iklätt sig natur av rent frälse, vilket jämväl bekräftades av ett utav Värmdö skeppslags tingsrätt den 4 februari 1735 angående hemmanen utfärdat fastebrev, samt räntorna av hemmanen följaktligen icke vore av beskaffenhet att jämlikt förordningen den 11 september 1885 angående inlösen av skattefrälseräntor m. m. kunna till statsverket inlösas, kollegium funnit ansökningen icke föranleda till någon kollegii vidare åtgärd.

Efter det Kungl. Maj:ts befallningshavande sedermera med skrivelse till kollegium den 13 september 1901 för den åtgärd, som i § 2 av kungörelsen den 3 februari 1888 omförmäles, överlämnat en av ägaren till $\frac{3}{4}$ mantal av berörda hemman gjord ansökning i enahanda syfte, som ovan nämnts, beslöt kollegium enligt skrivelse till Kungl. Maj:ts befallningshavande den 15 oktober samma år att, enär i kollegii förberörda skrivelse den 22 juni 1892 meddelats besked om beskaffenheten av ifrågavarande frälseräntor, allenast hänvisa till sistnämnda skrivelse.

Sedan emellertid dåvarande ägaren av hemmanen, ovannämnde A. Johansson, med åberopande av förekomna omständigheter bestritt att för år 1904 utgiva frälseränta med fordrat belopp, blev han av frälseränteägarna instämd till Värmdö skeppslags tingsrätt, varest yrkades åläggande för honom att utgiva sådan ränta.

Genom den 31 augusti 1906 meddelat utslag, däri Svea hovrätt, efter vad, enligt dom den 31 december 1907 ej fann skäl göra ändring, ogillade på anförda skäl tingsrätten det av frälseränteägarna i målet framställda yrkande.

Efter häröver fullföljd talan utlät sig Kungl. Maj:t genom dom den 29 mars 1912, att emedan upplyst vore, att räntorna av ifrågavarande hemman under frälsefrihet förvärvats från kronan av enskild man år 1641, då hemmanen voro av gammal skattenatur, ty och som det ej blivit tillförlitligen utrett, att räntorna sedermera varit med äganderätten till jorden förenade, samt räntorna följaktligen måste anses hava alltjämt bibehållit sin skattefrälse natur oförändrad och således skulle utgå med de kronan avhända beloppen, alltså och då enligt av kammarkollegium verkställd uträkning ifrågavarande frälseräntor med de kronan avhända persedel- och penningbelopp jämte tillagd forsellön för spannmålen ut-

gjorde efter 1904 års markegångspris vardera 178 kronor 44 öre eller tillhopa 356 kronor 88 öre, prövade Kungl. Maj:t rättvist att, med upphävande av domstolarnas beslut i huvudsaken, förplikta vederbörande jordägare att utgiva i målet omstämt belopp jämte ränta.

Under åberopande av sistberörda dom anhöllo i en till Kungl. Maj:ts befallningshavande i Stockholms län den 8 juni 1912 ingiven ansökning ovanbemälde A. Johansson och F. Edvard Pettersson — med bifogande av, bland annat, åtskilliga kvitton angående utbetalning av ifrågavarande frälseräntor samt under framhållande av att sökandenas fader och svärfader Petter Persson varit ägare av ifrågakomna hemman intill sin död den 23 mars 1889, varefter sökandena gemensamt ägt hemmanen, till dess Johansson genom köpehandling av den 18 november 1897 blivit ensam ägare av dem — att då räntorna sålunda av Kungl. Maj:t förklarats vara av skattefrälsernatur samt sökandena genom förberörda ansökningar från preskription bevarat sin rätt till ersättning för samma räntor, sådan ersättning måtte till sökandena utanordnas för åren 1888—1911.

Genom resolution den 20 november 1912 prövade Kungl. Maj:ts befallningshavande lagligt förordna, att ersättning jämlikt ovannämnda kungörelse av den 3 februari 1888 samt lagen den 2 december 1892 angående avskrivning av de å viss jord vilande grundskatter och vad därmed ägde sammanhang skulle för skattefrälseräntorna från hemmanen Västra Älvsala nr 1 och 2 för åren från och med år 1902 till och med år 1911 utbetalas till ovanbemälde Johansson enligt å landskontoret uppgjord uträkning. Beträffande däremot sökandenas fordran på ersättning enligt förenämnda författningar för utbetalda frälseräntor från ifrågavarande hemman för föregående år funne Kungl. Maj:ts befallningshavande denna fordran jämlikt förordningen den 4 mars 1862 om tioårig preskription och om årsstämming hava upphört att emot kronan gälla och ansökningen i denna del förty icke kunna bifallas.

Över denna resolution anförde sökandena besvär hos Kungl. Maj:t och hemställde därvid, det täcktes Kungl. Maj:t, med hänsyn till de beträffande ifrågavarande räntor förekomna särskilda omständigheter, förklara sökandena berättigade till ersättning av statsmedel jämväl för åren 1888—1901. Räntorna uppgå för berörda tid till sammanlagt 4,483 kronor 32 öre.

Uti häröver avgivet yttrande anförde Kungl. Maj:ts befallningshavande, bland annat, följande. Genom sin underlåtenhet att mot kronan hålla vid kraft sin fordran å ersättning för frälseräntorna för tiden före år 1902 syntes klagandena numera icke äga någon gällande rätt till utfående av denna fordran. Då emellertid berörda underlåtenhet uppen-

barligen vore beroende på det vitsord, klagandena med skäl ansett böra tillkomma kammarkollegii angående räntorna gjorda uttalanden, kunde Kungl. Maj:ts befallningshavande icke annat än tillstyrka, att erforderliga åtgärder av Kungl. Maj:t vidtoges för beredande åt klagandena av den äskade ersättningen.

Jämväl kammarkollegium avgav i ärendet infortrat utlåtande, därvid kollegium, som förklarade sig i likhet med Kungl. Maj:ts befallningshavande anse rätten till ersättning för ifrågakommande frälseräntor för tiden från och med år 1888 till och med år 1901 vara preskriberad, i följd varav de underdåniga besvären icke syntes kunna föranleda ändring i överklagade resolutionen, emellertid på grund av de i ärendet förekomna särskilda omständigheter hemställde, huruvida ej skäl kunde anses föreligga att bereda vederbörande ersättning för de för hemmanen Västra Älvsala nr 1 och 2 för ifrågakomna år utbetalda frälseräntor.

Statskontoret, som därefter hördes i ärendet, förklarade sig jämväl anse billigheten bjuda, att vederbörande bereddades ersättning även för de för åren 1888—1901 utbetalda frälseräntorna; och hemställde statskontoret därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att ersättning för nu avsedda räntor finge, utan hinder därav att rätten till dylik ersättning vore genom preskription förfallen, utgå i enlighet med bestämmelserna i de i Kungl. Maj:ts befallningshavandes ovan nämnda resolution den 20 november 1912 åberopade författningar.

Justitiekanslersämbetet, som slutligen fick sig anbefallt att avgiva utlåtande i ärendet, förmålde sig icke hava funnit något att erinra mot statskontorets hemställan; dock ansåge sig ämbetet böra fästa uppmärksamheten därå, att kvitto å betalning av 1895 års räntor icke blivit av sökandena företett.

Genom ett i regeringsrätten den 25 november 1913 beslutat utslag förklarade sig Kungl. Maj:t ej finna skäl att göra ändring i Kungl. Maj:ts befallningshavandes resolution i vad den överklagats.

Nu hava i en till Kungl. Maj:t ingiven skrift Johansson och Pettersson — under åberopande av innehållet i ovan anmärkta, av Kungl. Maj:ts befallningshavande, kammarkollegium, statskontoret och justitiekanslersämbetet avgivna uttalanden — anhållit om vidtagande av åtgärder för att sökandena måtte förklaras berättigade att efter befogenhet utbetomma ersättning av statsmedel jämväl för de för åren 1888—1901 utbetalda räntorna. Såsom skäl för att sökandena icke förr än anspråket på ersättning för berörda räntor blivit preskriberat gjort förnyad framställning om utbetommande av dylik ersättning framhålla sökandena,

att de, då framställning om sådan gottgörelse två gånger avslagits, haft grundad anledning antaga, att ersättning för räntorna ifråga icke kunde beviljas; att sökandena ytterligare styrkts i denna sin förmodan av det slut, vartill underdomstolarna kommit i förberörda rättegång; samt att sökandena sålunda blivit vilseledda i avseende å räntornas natur och först genom Kungl. Maj:ts dom den 29 mars 1912 erhållit kännedom om rätta förhållandet, vid vilken tidpunkt emellertid preskription redan inträtt.

I likhet med de i saken hörda myndigheterna finner jag billigheten kräva, att ersättning beredes sökandena jämväl för de i den nu ingivna ansökningen avsedda, av sökandena utbetalta frälseräntorna. Den omständigheten, att anspråket på ersättning för berörda räntor numera är preskriberat, lärer nämligen, såsom sökandena framhållit, med hänsyn till de beträffande ifrågavarande räntor förekomna särskilda förhållanden icke kunna läggas sökandena till last. Då sökandena, därest icke, på sätt som skett, preskription mellankommit, författningsenligt skulle hava ägt uppbära ersättning för räntorna i fråga, synes mig därför fullgiltiga skäl föreligga för bifall till sökandenas begäran om vidtagande av åtgärder för att sökandena, utan hinder av den inträdda preskriptionen, måtte komma i åtnjutande av den äskade ersättningen.

Vederbörligt kvitto å betalningen av 1895 års räntor har numera av sökandena företetts. De för ersättningens utbetalande erforderliga medlen torde böra i vanlig ordning förskjutas och sedermera hos riksdagen anmälas till ersättande.»

På grund av vad sålunda i ärendet förekommit och då, jämväl enligt utskottets mening, billighetsskäl tala för att trots mellankommande preskription ersättning beredes sökandena för ifrågavarande, av dem utbetalta frälseräntor, får utskottet hemställa,

*Utskottets
yttrande.*

att riksdagen må medgiva, att ersättning för de från hemmanen Västra Älvsala nr 1 och Västra Älvsala nr 2, vartdera om $\frac{3}{4}$ mantal i Värmdö socken, utbetalda skattefrälseräntor för åren 1888—1901 må, utan hinder därav att rätten till dylik ersättning är genom preskription förfallen, utgå i enlighet med bestämmelserna i kungörelsen den 3 februari 1888' angående viss ersättning av statsmedel till ägare av skattefrälsehemman, vars ränta icke blivit av stats-

Statsutskottets utlåtande Nr 61.

verket inlöst, samt lagen den 2 december 1892 angående avskrivning av de å viss jord vilande grundskatter och vad därmed äger sammanhang.

Stockholm den 28 juli 1914.

På statsutskottets vägnar:

F. CL:SON WACHTMEISTER.

Närvarande: se under utlåtandet nr 60.
